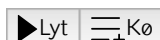

24. MARTS 2023

Guldgravere. Arkivet glimter af glemte skatte. Det ved ikonerne Sally Potter og Rose English. Weekendavisen var med, da de genoptog deres samarbejde efter 40 års kunstpause.

Op på hesten igen

 ▶Lyt Kø

LINEA MAJA ERNST

I et galleri på Sølvgade falder forårssolen skarpt ind på en mindre forsamling. Publikum er vendt mod to kvinder. De er velklædte, hvidhårede, værdige. Omkring dem er rekvisitter fra deres 47 år gamle performance, *Berlin*, udstillet. Et krinolineskørt af tørre blade. En enkel sort kjole med vidunderligt store svanevinger. På et stillbillede ser man den oprindelige performances levende rekvisitter: et perplekst, tavst kor af mænd placeret som nipsfigurer på en kaminhylde.

De to kvinder skiftes til at tale sammen. Det er højtideligt, men også ligefremt. De fortæller om dengang, de som unge kvinder brød ind i forladte huse i London, som både fungerede som steder at bo, saloner og kunstværksteder, indtil de en dag blev sat på gaden igen. Alt gik ud på at skabe kunst, at være ambitiøs, vende magthierarkier på

hovedet, overskride begrænsningerne indeholdt i titlen »ung kvindelig kunstner«, hele tiden skubbe til grænserne for, hvad der kunne lade sig gøre.

Den ene kvinde er billedkunstner Rose English, som påbegynder en stirrekonkurrence med den elektriske pære, der hænger lige foran hendes ansigt. Det er en genskabelse af et øjeblik fra den gamle performance. Hun kommer til at tabe, men det er meningen. Hun holder øjnene åbne mod pæren, de bliver langsomt blanke, den grønne farve sitrer, bliver endnu dybere grøn i det spejl af tårer, der vælder op over nethinden. Så løber en enkelt tåre ned ad hendes ansigt. Kvinden ved siden af er filminstruktør Sally Potter, som nu finder et hvidt kniptet lommetørklæde frem for at tørre sine øjne, hun er også begyndt at græde.

Jeg kan mærke noget sile ned ad mit eget ansigt. Da jeg kigger omkring på publikum, ser jeg, at flere af os græder. Det er ikke sorg. Det er af glæde, lettelse, forløsning. Rummet er ét elektrisk stød.

Rose English og Sally Potter, Berlin – Part Four: The Arguments (at home), 1976. Pressefoto: Paul Derrick. © Rose English Studio Archive

Hvad i alverden er det, der foregår?

Dengang de mødtes, kom Rose English fra performancekunsten, Sally Potter fra dansemiljøet. De skabte undergrundskunst, diskuterede film, politik, formsprog, udfordrede hinanden til at tænke stort, trodsigt, ambitiøst. De forstod sig selv som revolutionære, som

avantgardister og som alkymister, der ledte efter *transformation*: af kunsten, af dem selv, af livet. De boede, arbejdede, tænkte sammen, det hele var ét. Det var ikke et romantisk partnerskab, det var måske stærkere endnu. *Falling in work*, som Sally Potter har formuleret det. Det er 40 år siden.

HEIRLOOM – et nystartet nonprofitudstillingssted – bestræber sig på at gøre glemte værker fra kunstkivet levende. Efter deres performance møder jeg Sally Potter og Rose English i baglokalet. De drikker te, formulerer sig på smukt, tørt britisk. Under den værdige overflade sitrer den her fandenivoldske energi, som bogstavelig talt har sparket døre ind. Hvad er det for noget med de besatte huse?

Det var utopisk, men det var også benhårdt, fortæller de. Hvorfor hedder værket *Berlin*? De så sig om i 1970'ernes England, tårnhøj inflation, ubetalelige boliger, Thatcher på vej, opbakningen til The National Front, og de så en parallel til Weimar-Tyskland, hvor man i salon-kulturen fandt et kunstnerisk modsprog i en hård tid. De organiserede sig i ødelagte, besatte huse, lavede selv elinstallationerne og blikkenslagerarbejdet. »Jeg tog et par handsker på og hev kanyler og lort op af toiletterne,« som Sally Potter illustrativt siger. Så de havde et sted at skabe kunst. Ikke bare et *room*, men et *house of ones own*. »Man får en vis kampånd af at kæmpe for sin plads. Jeg vil ikke romantisere lidelse,« siger Sally Potter, men det har sine fordele at kunne håndtere ubehag. »Det gør én robust.«

Det er netop en form for styrke og kampvilje, de udstråler. Og intellektuel stringens. De spørger ikke »How do you feel about ...«, men »What do you think about ...«

Det var blandt andet det, der var så slående i deres performance. Et fællesskab forankret i tænkning. Og handling.

Det er lige, hvad min generations feminisme mangler. Alt er feministisk vækkelse, ja, men det er en blød, omsorgsfuld kvindekamp. Fokuseret på at beskytte hinanden, på at sætte grænser. MeToo, moderskab, omsorgsarbejde. Et rigt udviklet sprog for sårbarhed, men hvad med styrke? Privat omgiver jeg mig med begavede, forrygende veninder, men vores samtaler er grundlæggende terapeutiske, funderet i følelser. Er du okay-diskurs. Det er sjældent, vi taler om verdenssituationen. Vi får heller ikke lige sat et subversivt gesamtkunstwerk op.

English og Potter medgiver, at det gør en verden til forskel, om kvindelige fællesskaber er funderet i følelser eller i tænkning. Og handling.

»Der var selvfølgelig også stor omsorg i miljøet, dengang vi besatte huse og skabte kunst sammen, men især *udfordrede* vi hinanden, skærpede hinanden, æggede, heppede, skubbede hinanden fremad, vi improviserede sammen, diskuterede. Gik til aikido, ha. Jeg blev *styrket* af det samarbejde,« fortæller Sally Potter. »Når man arbejder alene, er det let at blive styret af sin frygt. Man tør mere sammen, og man kan udfordre, men også bekræfte hinanden: 'Ja, det *er* en interessant tanke, du har fået dér, lad os gå videre med den.'«

»Vilkårene var anderledes dengang. Vi var fattige som kirkerotter,« siger Sally Potter, »men fordi vi ikke betalte husleje, var vi i stand til at skabe kunst alligevel.« Da de var unge, gjaldt det først og fremmest om en ting: *thrilling work*. Yngre kunstnere har i dag et større fokus på individuel karriere, succes og økonomisk sikkerhed, bemærker de. Men den kritik, Rose English formulerer, er forfriskende gammeldags. Man kan ikke bare kritisere en ung generation for at være blevet indadvendte og narcissistiske med et trylleslag, i et psykologisk vakuum. »Man må påtale den økonomiske basis,« som English siger. Hvis boligmarkedet er, så man ikke kan overleve i byen uden en høj indtjening, så er man tvunget til at fokusere på sin karriere. Eller flytte. Man kan ikke bare besætte et hus i London i dag, så ryger man i fængsel, forklarer Rose English. Og man kan selvfølgelig ikke bare kritisere en ung generation for at være blevet individualister uden at spørge, hvilke økonomiske grunde de har til det.

De økonomiske forhold har ændret sig, men der er også et spørgsmål om indstilling, bemærker Sally Potter, der *er* sindelagsforskelle på unge kunstnere og den attitude, de selv lagde for dagen i 1970'erne: »Af og til bliver jeg irriteret, når nyuddannede kunstnere klager over, at det er svært at få lov at skabe kunst. Har du en telefon? Så kan du lave en film. Hvis du har en blyant, så skriv et digt. Hvis du har et sted, så sæt en forestilling op. Det er et spørgsmål om kampånd.«

Man skal ikke vente på tilladelse, supplerer Rose English. Hvis man venter, kommer der ikke til at ske noget.

DET VAREN DEL af den særlige elektricitet, der vibrerede i rummet tidligere. Den fandenivoldske energi, der føles som et imperativ. Kom nu. Gør noget. Tør noget.

Rose English tilføjer, at hvis hun skal sammenligne nutiden med 1970'erne, så oplever hun nutidens unge generation som vældigt velinformerede og vidende og i stand til at kommunikere deres værdier meget effektivt på sociale medier.

I det hele taget forholder hverken hun eller Sally Potter sig alarmistisk til sociale medier. Ja, Instagram er vanedannende, men det har gjort folk til forrygende billedanalytikere, der afkoder visuel kunst på ingen tid. Desuden kan man bare observere, som Rose English, at de tre store genrer på Instagram er nøjagtig de samme, som de har været i hele kunsthistorien: selvportrættet, stillebenet og miniaturenarrativet.

Men det, der mangler nu, er evnen til at organisere sig. »Det er, som om midlerne til at organisere sig er forsvundet. Som om folk har glemt, hvordan man gør. Eller som om det er blevet taget fra dem, som om minderne er blevet fjernet. Viden om, hvordan man bedriver aktivisme over tid, hvordan det forudsætter organisering og udholdenhed ... Men hvordan ser en tidssvarende, aktiv form for feminisme ud?«

»Man er i hvert fald nødt til at kende sin historie,« siger Sally Potter. »Den yngre generation må forstå, hvad vores generation kæmpede for, hvad der lykkedes os og mislykkedes.« Hver generation tror selv, at kvindekampen er fem år gammel, medgiver hun. Men de måtte også se bagud. Hvad med generationerne før? Simone de Beauvoir. Suffragetterne. »Man er nødt til at have historisk bevidsthed og lægge mærke til, hvordan ting flytter sig eller ikke flytter sig. Hvis man tror, man er de første, så har man et problem.«

Og det var også den indsigt, der detonerede i mig som overrasket gråd. At der er gået så mange forud, at kvinder igen og igen har måttet opfinde et sprog for undertrykkelsen og frigørelse. Man ved det selvfølgelig godt. På museerne har der ikke været andet end glemte kvindelige kunstnere i retrospektive udstillinger de seneste år. Men det er noget andet, at de er i rummet, at mærke dem trække vejret. At lytte, når de fortæller om deres kunst, sejre og fiaskoer.

Og hvad var det så for en kunst, English og Potter skabte?

DERES HOVEDVÆRK er spillefilmen *The Gold Diggers* fra 1983. Det er en fuldstændig fabelagtig, umulig film. Bare produktionsvilkårene. Hele filmcrewet var kvinder. Alle blev udbetalt den præcis samme løn. Det er en sort-hvid, eksperimenterende film, men hovedrollen blev spillet af den store dame Julie Christie. Hun spiller på sin vis sig

selv, eller hun spiller selve det kvindelige ikon, filmhistoriens smukke, tavse heltinde, som har hukommelsestab og skal forsøge at forstå, hvem hun er.

Den anden kvindelige hovedrolle, Colette Laffont, er en sort, ukendt skuespiller, men hun er bevidst placeret som ligeværdig med den store stjerne, på sin vis friere. I en fantastisk scene kommer hun ridende ind midt i et bal, hjælper Julie Christie op bag på hesten og stikker af med hende. Triumf.

Der er ikke det, der ligner en lineær struktur, narrativet er en spiral. Vi vender tilbage til de samme tableauer med små forskydninger. Som musik, først et tema, så en variation over det, et vers, omkvæd, AB-AB, figurerne spejler og gentager hinanden med forskydninger. Hen mod slutningen henter Colette Laffont igen Julie Christie på hesten i en identisk scene. De galopperer afsted sammen. Igen triumferende. Men hvor langt når de denne gang? Hvor mange gange skal man gentage sin frigørelse, hvor mange gange vil hukommelsestabet sænke sig?

Filmen handler om alt det, vi taler om nu: kapitalismekritik, SAMFUNDT KULTUR RØGGER IDÉER

The Gold Diggers er besværlig, men helt definitivt et mesterværk. Smuk, flabet, enestående. Hvordan var reaktionerne fra anmelderne i samtiden? Nærmest hadefulde. Filmen blev haglet ned. Den var prætentios. Kedelig. Tortur, faktisk.

De voldsomme reaktioner på *The Gold Diggers* fik Sally Potter til at tvivle på filmen, hvis ikke hele sin filmkarriere. Hun og Rose English lavede ikke flere projekter sammen. Da hun genfortæller det, lyder hun som en, der stadig ikke kan fatte, hvor misogyn kritikken var. »Jeg vandrede ti år i ørkenen, forvist fra filmbranchen. Jeg kunne ingen støtte få til projekter. Så lavede jeg endelig *Orlando*,« fortæller Sally Potter. Resten er historie. Hendes filmatisering fra 1992 af Virginia Woolfs roman blev hendes gennembrud. Og verden blev introduceret for Tilda Swinton, der spillede den unge adelsmand, som lever 400 hundrede år og skifter køn, mens han, eller hun, leder efter kærligheden.

I mellemtiden er Rose English blevet en etableret, anerkendt kunstner. De blev til dem, de er, sammen. Men det er 40 år siden, de har været et makkerpar. Nu har de genfundet hinanden en martsdag i København. De har lige fået publikum til at gå i opløsning med deres genopførte performance. Nu sidder de med hver sin kop te og

forklarer en himmelfalden journalist, at kvindekamp, at selve historien, er en spiral, vi vender tilbage til de samme indsigter, de samme konflikter. Ligesom i *The Gold Diggers*, hvor de samme billeder vender tilbage, mens to kvinder forsøger at huske og forstå, hvad der er gået forud.

»Magtsystemer afhænger af hukommelsestab,« siger Rose English alvorligt. »Af, at man ikke kender sin egen historie. Så man ikke kan gøre noget ved sin egen undertrykkelse.«

SAMME AFTEN i Cinemateket er Sally Potters energi umindsket, da hun introducerer *Orlando* for en fyldt sal. Det vil sige, forklarer den perplekse, betagede biografmedarbejder: »Sally Potter vil helst vente med at fortælle om filmen og besvare spørgsmål til bagefter, når I har set den. Jeg har forsøgt at forklare hende, at det er en sen visning, klokken 21.30, hvortil hun svarede: Nonsens! Klokken to om natten ville være en sen visning.« Vi sætter os til at se filmen og håber nok alle at være lige så demonstrativt energiske i en alder af 73.

Næste aften er der en visning af *The Gold Diggers*. Det er en intens følelse: at arkivet står pivåbent. At den ene genkomst løber over i den anden.

I *Orlando* er kameraet forelsket i Tilda Swintons ansigt. Det er ikke begær, det er kærlighed, men det kan jo være svært at skelne. Så kigger hun pludselig ud på os. Øjenkontakt. Der går et lykkeligt gib gennem salen. Bruddet på reglerne føles frigørende – og som Sally Potters trodsige varemærke. I den sidste scene dvæler det igen ved Swintons ansigt. Den kvindelige filmstjerne sender blikket tilbage. Og så sker det. En enkelt tåre stiger op i hendes øjne og falder ned over kinden. Ikke ulykkeligt, men afklaret. Det er en slutning, det er en begyndelse. Det er en gentagelse. Og gentagelsen er ikke kun en straf for hukommelsestabet, det er også en måde at vække os på. Sende os tilbage på opdagelse i arkivet.

Berlin: Remembering the Spectacle kan opleves på Heirloom – center for art and archives frem til 9. april.

LINEA MAJA ERNST (f. 1988) skriver om litteratur og teater, pop- og finkultur, og private følelser. Hun har tidligere undervist i litteraturvidenskab på Københavns Universitet og er kandidat i samme.

LIME@WEEKENDAVISEN.DK